

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

249439

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :
กรณีศึกษาน้ำค้างควา จัดเขาน้องทราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี

COMMUNICATION AND COMMUNITY PEOPLE'S PARTICIPATION IN MANAGING
ECOTOURISM RESOURCES, CASE STUDY : TAM KANG KAO
WAT KHAO CHONG PRAN, RACHABURI PROVINCE

โดย

นางศรีลัดดา อุทขางรัตน์
นางสงววิมล แก้วประดับ

มหาวิทยาลัยสุรนารี

รายงานนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยสุรนารี

2555

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว
วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี

Communication and Community People's Participation in Managing Ecotourism Resources , Case Study:
Tam Kang Kao Wat Khao Chong Pran ,Rachaburi Province

โดย

นางศรีลัดดา อุทัยรัตน์

นางสาววิณา แก้วประดับ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

รายงานนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ชื่อเรื่อง : การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :
กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี

ผู้วิจัย : นางศรีลัดดา อุทัยรัตน์
นางสาววิณา แก้วประดับ

ปีที่พิมพ์ : 2555

บทคัดย่อ

249439

การศึกษาวิจัยเรื่อง“การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้างคาวในปัจจุบัน วิเคราะห์ถึงกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ประชากรในชุมชนเตาปูน 9 หมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 45 ราย ช่วงระยะเวลาที่ศึกษาคือเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม 2546

จากผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารในชุมชนเป็นลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง(Two-Way Communication) โดยมีผู้นำในชุมชนได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำตามธรรมชาติได้แก่ เจ้าอาวาส พระ ครู ในโรงเรียน เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ชาวบ้านในชุมชน อย่างไรก็ตามพบว่า การสื่อสารมีลักษณะแบบแนวตั้ง (Vertical Communication) คือผู้นำชุมชนหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้ดำเนินการสื่อสาร โดยใช้สื่อบุคคล หอกระจายข่าว และสื่อเฉพาะกิจ คือ จดหมายแผ่นประกาศ และโปสเตอร์ การใช้สื่อบุคคลค่อนข้างมีบทบาทสูงเพราะนอกจากผู้นำชุมชนจะแพร่กระจายข่าวสารจากหน่วยงานรัฐแล้ว วัดเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะแจ้งข่าวสารแก่คนในชุมชน

ขณะเดียวกันชาวบ้านหรือผู้รับสารมีการสื่อสารในลักษณะแนวนอนด้วย(Horizontal Communication) เพราะทางผู้นำชุมชนและผู้นำตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสวัดเขาช่องพรานจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยมี“วัด” เป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Space) ในฐานะศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ แทนร้านกาแฟ โดยมีการพบปะของชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการทั้งในวันธรรมดาและตามประเพณีมอญ ซึ่งจะมาทำบุญที่วัดทุกวันพระ ชาวบ้านในชุมชนมีการสื่อสารถึงกันเอง อีกทั้งยังเป็นช่องทางการสื่อสารที่ทางวัดซึ่งเป็น

ผู้บริหารสถานที่ท่องเที่ยวจะกระจายข่าวสารแก่คนในชุมชน และทำให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารระหว่างกัน

ส่วนการสื่อสารกับภายนอกชุมชนนั้นแบ่งเป็นหน่วยงานหลักๆ คือภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ ภาครัฐได้แก่เทศบาลเขาวาง ตำรวจ สภต.เตาปูน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ส่วนภาคเอกชนได้แก่ไกด์นำเที่ยวจากบริษัททัวร์ที่นำนักท่องเที่ยวมาชมค้างคาวบินออกจากถ้ำในช่วงเย็นกลุ่มผู้ค้า

ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าวัดเป็นเจ้าของสถานที่ อำนาจสิทธิขาดต่างๆ ในการบริหารจัดการจึงขึ้นกับเจ้าอาวาสเป็นหลักประกอบกับค้างคาวจำนวนมากมหาศาลสามารถสร้างรายได้จากมูลค้างคาวถึงปีละหลายสิบล้านบาท จึงทำให้เกิดปัญหาการต่อรองเพื่อช่วงชิงพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นของกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ แม้ปัจจุบันจะมีการออกโฉนดให้แก่วัดถือกรรมสิทธิ์แล้วก็ยังเกิดปัญหาขัดแย้งในการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งวัดซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เองจะต้องการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงกำลังคน ขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง จึงดำเนินการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำค้างคาวได้อย่างไม่เต็มที่เท่าที่ควรและขาดทิศทางการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์

ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่เจ้าของสถานที่ตลอดจนกรรมการวัดและชุมชน 2) เจ้าของสถานที่ควรจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยอาจจัดทำในรูปของห้องสมุด ห้องนิทรรศการ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยว นักวิจัย และผู้สนใจเข้าไปชมและค้นคว้าได้ 3) ผู้นำของวัด โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีความรู้และจิตสำนึกในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าในท้องถิ่นของตน โดยอาจหาเครื่องมือมาช่วยกระตุ้น เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อความรู้และความเพลิดเพลิน การทำงานประดิษฐ์ตุ๊กตาค้างคาว ฯลฯ

Title : Communication and Community People's Participation in Managing Ecotourism Resources , Case Study: Tam Kang Kao Wat Khao Chong Pran ,Rachaburi Province

Researchers : Mrs. Sriladda Uthayarat

Ms.Weena Kaewpradub

Year of Publication : 2012

ABSTRACT

249139

The research topic was Communication and Community People's Participation in Managing Ecotourism Resources ,Case Study; Tam Kang Kao Wat Khao Chong Pran ,Rachaburi Province. The objectives were to study the eco-tourism management at Tam Kang Kao now, to analyze the process of communication and people participation in managing ecotourism resources and to suggest the development of ecotourism management under community participation.

The research used the qualitative research, field survey, the non-participant observation, in-depth interview and focus group for collecting data from the sample groups which were the people in Tao Poon Community about 9 villages and 45 people. The period of the study was between May to October 2003.

The results were that they preferred two-way communication. That is, the Kamnan, the Headman of village, the assistant of the Headman of village and the natural leaders who were the abbot, the monk, the teacher in schools provided the information for the people in community. The communication, however, was vertical communication which the community leaders or the powerful people communicated. The media were the personal media, Broadcast Tower and Taskforce media which were letters, announcements and posters. The personal media took important roles because the leaders of community disseminated the information to government organizations. The temple was a channel to inform the people in community.

Meanwhile, there was horizontal communication. That is, abbot and community leaders opened the room for the people to freely share their opinions. Temple, as the center of opinion exchange, was public space that people made merit and had informal meeting.

The outsiders were the government and private organizations which were local government Kao Kwang, Tao Poon Police station, the Tourism Organisation of Thailand and the Office of Natural Resource: Area forbidding of hunting Tam Kang Kao and the tour guides.

In management, the decision making on ecotourism resources mainly depended on the Abbot, as powerful person. The temple was in charge to organize the income from the bats' waste matter about more than ten millions baht. It caused the negotiating problems to get the areas from many groups and organizations and was the obstacle to develop the tourism place. The temple lacked of human power, knowledge, understanding about the eco-tourism places for development of Tam Kang Kao and had no direction for conservative development.

For ecotourism resources development, the researchers suggested that 1) the government organizations should provide land lord, temple's committees and people the information of ecotourism. 2) Land lord should set information system such as a library and an exhibition hall for tourists, researchers and people. 3) The abbot and opinion leaders in schools and community should urge children's spirit on the value of ecotourism via learning classes, learning activities and hobby.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่อนุมัติทุนอุดหนุนวิจัยและให้ความสำคัญติดตามงาน โดยมีทีมงานให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบคุณอาจารย์การดา ร่วมพุ่ม และอาจารย์วิลาวัลย์ วโรภาสที่ให้กำลังใจเสมอมา ตลอดจนกัลยาณมิตรที่รักยิ่งคั้งเช่น อาจารย์พรสุรีย์ ลิ้มรสธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลักษมี คงลาภ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวนีย์ ฉัตรแก้ว และทีมงานสำนักเลขานุการคณะนิเทศศาสตร์ ที่เอื้อเพื่อให้คำแนะนำ ช่วยสืบค้นข้อมูล และช่วยตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ นานา

ขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งท่านเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หลวงพี่เป๊าะ ตลอดจนผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้เกี่ยวข้องกับวัดเขาช่องพราน ที่กรุณาให้ข้อมูลสนับสนุนอย่างเต็มที่

ขอบคุณศิษย์เก่าวารสารศาสตร์ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลและร่วมสำรวจชุมชนด้วยทุกครั้ง ทั้งกล้า ต้ม ศรี อาร์ต บอย ฯลฯ

ท้ายนี้ขอขอบคุณทุกท่านที่มีได้เอื้อนามซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนจนวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ศรีลัดดา อุทัยรัตน์

วิณา แก้วประดับ

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
ตารางที่ 1	56
ตารางแสดงวงจรอาชีพของชาวบ้านในชุมชนวัดเขาช่องพราน ต.เตาปูนจ.ราชบุรี	

บทที่ 1 บทนำ

○ ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
○ วัตถุประสงค์การวิจัย	2
○ นิยามศัพท์	2
○ ขอบเขตการวิจัย	3
○ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

○ แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	4
○ แนวคิดและปรัชญาการศึกษาแนววัฒนธรรมชุมชน	10
○ แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง	18
○ แนวคิดเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชน	19
○ แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	22
○ แนวคิดเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	30
○ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

○ ประชากร	46
○ วิธีการศึกษา	47
○ การวิเคราะห์ข้อมูล	50

บทที่ 4 ผลการวิจัย	53
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	89
ภาพทางเข้าท่าและภายในถ้ำค้างคาววัดเขาช่องพราน	
ภาพการสนทนากลุ่ม(Focus Group)ชาวบ้านสูงอายุในชุมชน	
แผนที่ชุมชนตำบลปุน	